

Klimat- och näringsdepartementet
kn.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande över förslag till nationell förteckning över invasiva främmande arter, KN2023/03476

Er beteckning: KN2023/03476

Sammanfattning

Lännsstyrelsen Värmland (Lännsstyrelsen) ser positivt på förslaget till nationell förteckning över invasiva främmande arter då det reglerar arter som har eller kan komma att få en stor påverkan på ekosystem, infrastruktur och människors hälsa i vårt län.

Regleringen av arterna och förändringar i förordningen kommer innebära en ökad arbetsbelastning för Lännsstyrelsen, med ökade behov av resurser. För att arbetet ska bli framgångsrikt krävs kontinuitet och förutsägbara resurser från år till år. Lännsstyrelsen ser även ett behov av ökad vägledning från ansvariga myndigheter.

Lännsstyrelsen ser behov av några förtydliganden och justeringar av de föreslagna förändringarna i förordningen, bl a vad avser ansvar för fastighetsägare, nyttjanderättshavare och den som har rådighet över en fastighet.

Lännsstyrelsen tillstyrker de föreslagna arterna. Flera arter som redan idag utgör problem i svensk natur saknas i förslaget. I ett föränderligt klimat är riskklassificering av främmande arters invasiva potential färskvara. Lännsstyrelsen vill understryka att det finns behov av att utreda och reglera fler arter.

Allmänna synpunkter

Flera av arterna som föreslås ingå i den nationella förteckningen har stor spridning i länet och flera av arterna förekommer även inom skyddade områden.

Förslaget innebär att handlingsplaner behöver tas fram för arbetet med arter med stor spridning. För att leva upp till lagstiftningen krävs resurser till kartläggning av arternas förekomst, planering av

åtgärder, genomförande av bekämpningsåtgärder och uppföljning av åtgärder och återställandeåtgärder. Inom skyddade områden ser Länsstyrelsen en risk att med otillräckliga resurser kan hanteringen av invasiva främmande arter få konsekvenser för övrig verksamhet i dessa områden. För att arbetet ska bli framgångsrikt krävs kontinuitet och förutsägbara resurser från år till år.

Förslaget innebär ett ökat behov av vägledning från Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten. Även kommunernas behov av vägledning från Länsstyrelsen kommer att öka, liksom informations- och rådgivningsinsatser till allmänhet och fastighetsägare. Viktigt att förståelse för lagstiftningens undantag och regionala tillämpningar skapas. Det finns också ett stort utbildningsbehov internt på Länsstyrelsen.

Förslaget innebär också att tillsynsbehovet ökar, och därmed behovet av resurser för att kunna bedriva den tillsyn som behövs.

1.1 Lag om ändring i miljöbalken (1998:808)

Länsstyrelsen anser fortsatt att 29 kap 2 c § miljöbalken (MB) är otydlig vilket blir problematiskt när Länsstyrelsen ska besluta om att åtalsanmäla eventuella överträdelser.

Begreppet "hantering" behöver en tydlig definition i sammanhanget för att myndigheter ska kunna visa och bedöma vad som är en otillåten hantering. Det är viktigt att en straffbestämmelse är tydlig för att överträdelser ska kunna lagföras.

Länsstyrelsen gör bedömningen att straffbestämmelsen behöver justeras till att även omfatta oaktsamhetsbrott av normalgraden, både i fråga om de arter som finns upptagna på EU-förteckningen och de arter som kommer att omfattas av den nationella förteckningen. I dagsläget är endast uppsåtliga och grovt oaktsamma gärningar straffbelagda. Att kravet idag ställts så högt leder i praktiken till att lagföring endast blir aktuell i undantagsfall.

1.2 Förordning om ändring i förordning (2018:1939) om invasiva främmande arter

7a § Länsstyrelsen anser att det måste förtydligas om även hybrider med arter på den nationella förteckningen omfattas av förbuden i paragrafen.

7b § Hänvisningen till 7a § behöver ses över. Länsstyrelsen anser inte att minken ska undantas från 7a § 1 – 8. Minken gör stor skada bl a på markhäckande fågel och i flodkraftavatten. Med undantag för pälsdjursuppfödning riskerar vi ett fortsatt tillskott till naturmiljön från utsläppta och förrymda minkar.

Länsstyrelsen anser inte att sibiriskt och kaukasiskt fetblad som används på sedum- och vegetationstak/gröna tak som uppförs högst tre år efter att arterna togs upp på den nationella förteckningen ska omfattas av undantag från förbuden. Ett undantag innebär etablering av fler spridningskällor och en ytterligare spridning av arten i naturen.

30 a § Länsstyrelsen tolkar detta som att beslut om utrotningsåtgärder ska tas i varje enskilt fall. De formella besluten som då krävs av Länsstyrelsen riskerar att kraftigt fördröja åtgärder. Antalet beslut kommer att stå i direkt proportion till de resurser som finns tillgängliga för tillsyn, och i dagsläget finns inga sådana resurser avsatta. Nästan all tillsyn, som inte bedöms som akut, prioriteras bort på grund av resursbrist. Det är sällan eller aldrig tillsynen mot invasiva arter bedöms som akut.

31 § Formuleringen stärker tolkningen av 30 § att en fastighetsägare endast behöver vidta åtgärder om det finns ett särskilt beslut om detta.

Länsstyrelsen önskar att det i förordningen förtydligas, så att det tydligt framgår att fastighetsägare, nyttjanderättshavare eller den med rådighet över en fastighet, ansvarar för att vidta åtgärder mot reglerade arter, även utan att Länsstyrelsen beslutat om att åtgärder ska vidtas på en fastighet.

Det behöver tydliggöras vad som avses med begreppet öppet vattensystem.

31 och 42 §§ Länsstyrelsen föreslås ansvara för att verkställa åtgärder på fastigheter inom vatten som ingår i öppna vattensystem. Det är bra att Länsstyrelsen får detta mandat då åtgärderna kan vara både komplicerade och kostnadskrävande. En samordning av åtgärder är dessutom nödvändiga för framgångsrik bekämpning. Det behövs vägledning om hur Länsstyrelsens ansvar ska hanteras med hänsyn till statsstödsreglerna. Vem betalar för åtgärder i vatten?

45 § Länsstyrelsen ska vidta de återställningsåtgärder som krävs. Det behövs förtydliganden av vad som gäller när det krävs återställningsåtgärder på privat mark.

Urval arter

Länsstyrelsen tillstyrker de föreslagna arterna till den nationella förteckningen. Flera av arterna som föreslås ingå i den nationella förteckningen har stor spridning i länet och de förekommer även inom skyddade områden.

Flera arter som redan idag har stor spridning och utgör problem i svensk natur saknas dock i förslaget. Förteckningen saknar även fler arter, som vi nu skulle ha möjlighet att stoppa innan de fått stor spridning. Det vore betydligt mer kostnadseffektivt att stoppa dessa arter nu, för såväl myndigheter som privatpersoner. Om sådana arter tillåts spridas kommer de i framtiden att medföra stor skada på vår natur.

Det kommer ständigt in nya främmande invasiva arter till Sverige och arter som idag inte anses som invasiva kan med tiden få invasiva tendenser. I ett föränderligt klimat är riskklassificering av främmande arters invasiva potential färskvara. Länsstyrelsen ser därför ett behov av att regelbundet se över och komplettera den nationella förteckningen.

Många av de landlevande växtarter som föreslås upptas på en nationell förteckning sprider sig i jordbrukslandskapet. I konsekvensanalyserna saknas dock bedömningar av påverkan på lantbrukare och ägare av skogs- och lantbruksfastigheter.

Landlevande arter

Länsstyrelsen lämnar i detta remissvar inte förslag på fler arter som bör ingå i förteckningen, men vill understryka att det kommer finnas behov av att utreda och reglera fler arter.

2.1 Blomsterlupin och sandlupin

Det saknas verifierade fynd av sandlupin i länet enligt Artportalen. Blomsterlupin är välspredd och förekommer i hela länet både inom och utanför skyddade områden.

På grund av blomsterlupinens stora spridning behöver en strategi för arbetet med tillsyn och bekämpningsåtgärder i länet tas fram. Eftersom blomsterlupin förekommer inom många skyddade områ-

den kommer resurser till bekämpningsåtgärder behövas. Det behöver också klargöras vad som gäller för hybrider.

2.2 Jättesliden: parkslide, jätteslide och hybridslide

Jättesliden växer i länets samtliga 16 kommuner från odlingszon 2 i söder med minskande frekvens upp till odlingszon 7 i norr. Någon systematisk inventering av jättesliden har inte genomförts eftersom arterna hittills inte omfattats av lagstiftning. I Artportalen finns rapporter om drygt 400 bestånd av jättesliden. Mörkertalet är stort och uppskattningsvis finns 600 bestånd i länet. En stor andel av bestånden tillväxer idag med sådan hastighet (50 cm tillväxt per år) att de uppfyller lagförslagets krav om utrotning. Därtill finns bestånd som växer längs vatten eller längs gång-, cykel-, bil- och järnvägar som också omfattas av krav om utrotning. Hur många bestånd handlar det om sammanlagt? Vår gissning är 400, men det är förmodligen en gissning i underkant. Om Länsstyrelsen ska utföra tillsyn på samtliga bestånd med jättesliden som bör utrotas innebär det en stor arbetsinsats, vilket kommer ta stora resurser i anspråk.

Parkslide är den invasiva art som vi får flest frågor om. Den har flera gånger uppmärksammats i media och många som har bestånd av växten på sin fastighet är uppskrämda. Eftersom det råder stor osäkerhet kring bekämpningsmetoder är behovet av information stort.

Omkring tio bestånd med jättesliden är kända inom länets skyddade områden idag. Flera av dessa uppfyller rimligen lagförslagets krav på utrotning. Resurser till bekämpningsåtgärder kommer behövas.

2.3 Vresros

Arten förekommer i södra och mellersta Värmland och är i en tidig etableringsfas i flera av länets skyddade områden. Miljöerna där vresrosen etablerar sig utgör livsutrymme för flera hotade arter. Resurser till bekämpningsåtgärder kommer behövas. Även för vresros är det viktigt att klargöra vad som ska gälla för hybrider.

2.4 Kaukasiskt fetblad och sibiriskt fetblad

I Artportalen finns arterna noterade från ett 50-tal lokaler i länet.

Länsstyrelsen anser att sibiriskt och kaukasiskt fetblad som används på sedum- och vegetationstak/gröna tak, som uppförs högst tre år efter att arterna togs upp på den nationella förteckningen, inte ska undantas från förbuden i 7a §.

Att arterna får fortsätta säljas och läggas på nya tak under tre års tid efter förbudet, innebära ytterligare spridning av arterna i naturen.

Det är av stor vikt att konsumenter informeras om lagstiftningen och att fastighetsägare med gröna tak informeras om att de har ansvar för att förhindra spridning och att bekämpa arterna om de sprider sig från taken till deras omgivande marker.

2.7 Kanadensiskt gullris och höstgullris

Att döma av rapporter på Artportalen är höstgullris sparsamt förekommande i länet och endast små bestånd med arten är kända. Troligen är arten underrapporterad.

Kanadensiskt gullris finns i hela länet och är på snabb spridning på trädor och jordbruksmark i småskaligt odlingslandskap där odlingen minskar i intensitet eller håller på att avvecklas. På sandig mark i Klarälvdalen finns idag sammanhängande bestånd med kanadensiskt gullris som är över tio hektar stora. Under blomningstiden har växten en stor inverkan på landskapsbilden i denna del av Värmland.

I hanteringsåtgärder som kommer att meddelas av Naturvårdsverket genom föreskrifter efterfrågas vägledning om hur växtens förekomst på kortlivade successionsbiotoper som hyggen ska hanteras. På hyggen nära vägar pågår idag en snabb spridning av kanadensiskt gullris. I detta avseende påminner kanadensiskt gullris om den EU-listade arten jättebalsamin och arterna växer ofta sida vid sida i stora bestånd på unga hyggessuccessioner. En viktig fråga för tillsynen är i vilken omfattning hyggena bidrar till spridningen av frön till omgivningarna under åren som de båda växterna frodas. Efter några år skuggas bestånden ut av lövsly och planterade barrträd. Att förklara för enskilda varför marker och miljöer hanteras olika är viktigt för att upprätthålla legitimiteten i lagstiftningen.

Kanadensiskt gullris växer i uppskattningsvis 50 av länets skyddade områden idag. Resurser till bekämpningsåtgärder kommer behövas.

Eftersom de båda gullrisarterna hybridiserar med varandra och även med gullris (*Solidago virgaurea*) önskas ett klagörande om de uppkomna hybridernas status i lagstiftningen.

2.8 Mink

Tack vare regional miljöövervakning av utter vet vi att mink förekommer i sjöar och vattendrag i hela länet. Länsstyrelsen ser positivt på ambitionen att utrota mink i skärgårdsmiljöer då vi vet att den

gör stor skada i fågelkolonier. I Vänerens fågelkolonier häckar flera fågelarter som listas i EU:s fågeldirektiv, bland annat en betydande andel av Sveriges fisktärnor.

Utöver skyddade områden i Vänerens skärgårdar förekommer minken i flera vattendrag där det finns skyddsvärda fiskstammar och flodkräfta. I dessa miljöer gör minken stor skada, och resurser till bekämpningsåtgärder kommer behövas.

Länsstyrelsen anser därför att mink inom pälsdjursuppfödningen inte ska undantas från förbuden i 7a §.

Vattenlevande arter

I Havs- och vattenmyndighetens förslag till nationell förteckning noterar Länsstyrelsen att märkräftor inom släktet *Dikerogammarus* samt vandrarmussla (*Dreissena polymorpha*) inte ingår. Arterna har etablerad förekomst i Sverige och räknas som några av de mest invasiva arterna globalt. Länsstyrelsen anser att dessa arter bör omfattas av hanteringsåtgärder genom exempelvis riktlinjer för desinficering av båtar vid flytt mellan vattensystem.

Länsstyrelsen ser ett ökat behov av tvättmöjligheter av båtar, kanot- och fiskeutrustning, badkläder mm.

Sjögull

LONA och LOVA-bidraget har haft en avgörande betydelse för inköp av utrustning till uppstart av bekämpningsåtgärder i sjön Rinnen, som är länets enda sjö med känd förekomst av arten. När sjögull listas kommer möjligheterna till ekonomiska bidrag att försvinna. Vi tror att bekämpningen av sjögull kommer drabbas extra hårt av detta.

I hanteringsprogrammet som ska tas fram av Havs- och vattenmyndigheten behöver tydliggöras om ansvaret för hanteringsåtgärder i olika vattensystem samt hur åtgärderna ska finansieras.

Vattenpest

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget att vattenpest bör omfattas av hanteringsåtgärder. Då vattenpest och smal vattenpest är svåra att skilja på för den som inte är van ser Länsstyrelsen att hanteringen för de båda arterna sker samordnat.

I hanteringsprogrammet, som ska tas fram av Havs- och vattenmyndigheten, behöver tydliggöras ansvaret för verkställande av hantlingsåtgärder i olika vattensystem.

Övriga synpunkter

Massor och avfall

Åtgärder för att efterleva förbud eller hanteringsregler måste vara möjliga både tekniskt och ekonomiskt. För överskottsmassor som uppkommer i samband med infrastruktur eller exploateringsprojekt, och innehåller invasiva främmande arter eller förökningskroppar därav, behöver det finnas etablerade mottagningsställen som kan hantera sådana massor. Här behövs både vägledning kring metoder för att rena massor såväl som tillgång till deponier, även för avfall med för högt organiskt innehåll. Notera att deponering av organiskt avfall är förbjudet enligt § 8 deponeringsförordningen. Hanteringen behöver även kunna ske till en rimlig kostnad.

Det behöver även finnas en vägledning om hur man ska avgöra om massorna ska hanteras som om de vore kontaminerade. I vissa fall är det enkelt att se/veta att det finns invasiva växter i de aktuella massorna men ibland är det påtagligt svårt. Beroende på vilken invasiv art det rör sig om bör massorna kunna hanteras på olika sätt. Viktigt att detta belyses i vägledningen.

Det saknas i dagsläget kopplingar till hantering av invasiva främmande arter i föreskrifter som berör masshantering och deponering. Avfalls- respektive deponeringsförordningen är lagstiftning som de verksamhetsutövare som hanterar jordmassor, är mer bekanta med och som de håller sig ajour med. För att få bättre genomslag för lagstiftning rörande invasiva främmande arter skulle kopplingar hit vara gynnsamt, i synnerhet rörande terrestra växter.

Fornlämningsområden och kulturmiljöer

Flera av de landlevande växtarter som föreslås upptas på en nationell förteckning förekommer inom länets kulturmiljöer och fornlämningsområden. Länsstyrelsen ser ett ökat behov av vägledning för hantering av invasiva främmande arter i dessa miljöer och resurser för bekämpningsåtgärder i de områden där Länsstyrelsen har rådgivning. I konsekvensanalyserna saknas dock bedömningar av förslagets konsekvenser för förvaltningen av dessa miljöer.

Trädgårdshandel

En stor del av de invasiva främmande växterna i Sverige har kommit in genom trädgårdshandeln, och det kommer ständigt in nya arter till Sverige. I ett föränderligt klimat är riskklassificering av främmande arters invasiva potential färskvara, men det skulle vara en stor fördel om lagstiftningen kunde reglera handeln, så att arter som klassificerats som *high impact* eller *severe impact* på ArtDatabankens risklista inte får säljas. Detta för att minska risker och kostnader för bekämpning i framtiden.

I sammanhanget vill Länsstyrelsen lyfta behovet av att ansvariga myndigheter tar fram en vägledning för tillsyn av e-handeln, då handeln med växt- och djurarter till trädgårdar, dammar och akvarier idag även sker över nätet.

Stöd till kommuner

För att stödja kommunerna i deras arbete med invasiva främmande arter bör LONA-bidraget för detta återinföras. Bidraget har, förutom genomförandet av bekämpningsåtgärder av icke förtecknade arter, varit viktiga för arbetet med bl a kartläggning, framtagande av strategier och informationsinsatser.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av länsrådet Emma Spak med Eva Rudander som föredragande. I den slutliga handläggningen har också avdelningschef Annika Nilsson, enhetschef Karin Enfjäll och chefsjurist Göran Wirdéus medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.